

Οι Μύθοι του νερού στην Αργολίδα

Αν προσπαθήσουμε να αποδώσουμε σε γενικές γραμμές τον ορισμό του μύθου μπορούμε να τον προσδιορίσουμε ως την αφήγηση που αφορά σε θεούς, ήρωες, ημίθεους και «δαίμονες» σε μια εποχή που ο άνθρωπος αγωνιούσε να εξηγήσει τα όσα συνέβαιναν γύρω του. Η γόνιμη φαντασία των αρχαίων Ελλήνων δεν δίσταζε να αναγνωρίζει μεταφυσικές δυνάμεις και πνεύματα σε κάθε αντικείμενο και κυρίως σε κάθε φυσικό φαινόμενο ή αφηρημένη έννοια. Οι απαρχές του σύμπαντος, η γέννηση των θεών, η κοσμογονία, οι θεοί του Ολύμπου, τα ηρωικά κατορθώματα, οι οικογενειακοί κύκλοι συνετέλεσαν στη δημιουργία μιας μυθολογίας που συνδέεται άρρηκτα με τη θρησκευτική σκέψη. Στη μοιρασιά του κόσμου που έγινε με κλήρο ανάμεσα στους τρεις γιους του Κρόνου, ο Δίας αναγνωρίστηκε ως κύριος του ουρανού, ο Ποσειδώνας ως κύριος των υδάτων και ο Πλούτωνας του Κάτω Κόσμου. Η θεική παρουσία είναι αισθητή στη προφορική παράδοση και ακολούθως στη λυρική ποίηση. Ποιητές και ιστορικοί την επικαλούνται σχεδόν πάντα και η αρχαία εικονογραφία συμπληρώνει με πολύ παραστατικό τρόπο τις πηγές.

Εκτός όμως από αυτά το φυσικό περιβάλλον με οποιαδήποτε μορφή – βουνά, σπηλιές, δάση, ποταμοί, θάλασσα, πηγές, έλη – έχει επηρεάσει τους μυθολογικούς κύκλους και έχει προκαλέσει συναίσθημα ή δέος. Όλα τα ποτάμια ήταν θεοί, οι νύμφες λατρεύονταν ομαδικά ή σε μικρά ιερά και οι θάλασσες και τα βουνά είχαν δικά τους πνεύματα. Σε κάθε βράχο της Ελλάδας μπορεί κάποτε να κατοικούσε ένα θεός, σύμφωνα με τη διατύπωση του Ίωνα Δραγούμη στο βιβλίο του «Σαμοθράκη». Μέσα από τις περιγραφές της γραπτής παράδοσης (Ομηρική ποίηση, Ησίοδος, Ομηρικοί ύμνοι) μπορούμε να κατανοήσουμε τις απεικονίσεις των θεών που συνδέονται με το ελληνικό τοπίο.

Καθένας στον ιδιαίτερο χώρο επιρροής του συγκεντρώνει τις δυνάμεις, τις ιδιότητες, τις αρετές και τα αγαθά που προσβλέπουν κάθε φορά οι θνητοί, που προσπαθούν με τις κατασκευές τους (ιερά, ναούς, βωμούς) και με τελετές να πλησιάσουν μέσα από τη φύση τους αθάνατους και μάκαρες.

Το νερό κατέχει σημαντική θέση για τους περισσότερους θεούς και τους μύθους γύρω από αυτούς. Περιγράφεται ως μέλαν, δνοφερόν, γλυκερόν, πλατύ. Η θάλασσα και τα ποτάμια αναζωογονούν τις δυνάμεις των θεών καθώς αγάλματα ή ομοιώματά τους ανάλογα με τις προβλεπόμενες για κάθε περίπτωση ιεροτελεστίες εμβαπτίζονται ή πλένονται στο νερό. Με τον τρόπο αυτό παραμένουν αγέραστοι, αθάνατοι και παντοδύναμοι.

Υπερτερούν οι γυναικείες θεότητες με γονιμοποιό χαρακτήρα, όπως π.χ. η Αφροδίτη με το προγαμιαίο λουτρό ή η σπουδαιότητα του λουτρού της Αθηνάς Παλλάδος στο Άργος που αναφέρεται σε ποίημα του Καλλίμαχου. Σύμφωνα δε με την αργολική αντίληψη η Ήρα, πάρεδρος του Δία, ανακτά διαρκώς την παρθενική της υπόσταση με το γνωστό λουτρό του αγάλματός της στο νερό της πηγής που λέγεται Κάναθος. Γι' αυτό και ο ιερός γάμος της, που είναι ένα δρώμενο για την γενική ευφορία στη βλάστηση, στα ζώα και στον άνθρωπο, γίνεται κάθε χρόνο.

Αλλά και στις τελετές καθαρμού το πιο διαδεδομένο μέσο είναι το νερό. Γι' αυτό πριν από τις σπονδές και τις θυσίες ζώων προηγείτο το πλύσιμο των χεριών (χέρνιψ) με νερό στο οποίο είχαν προσθέσει αλάτι. Στις εισόδους των ιερών υπήρχαν δοχεία με νερό, τα περιρραντήρια, αρκετά από τα οποία έφεραν πλαστικό διάκοσμο. Δεν ήταν λίγα τα ιερά που είχαν το καθένα δική του πηγή ή πηγάδι, σε ορισμένες όμως περιπτώσεις έπρεπε να το μεταφέρουν από μεγαλύτερη απόσταση από μια αέναη πηγή.

Η παρθένα που μεταφέρει το νερό με το δοχείο πάνω στο κεφάλι (υδριαφόρος), είναι σταθερό θέμα στην λατρευτική εικονογραφία. Ιδιαίτερες πηγές έχουν σχεδόν όλα τα ιερά της Δήμητρας. Το Ηραίο του Άργους είχε τη δική του πηγή στους πρόποδες του λόφου.

Από το Άργος είναι γνωστή αναθηματική επιγραφή για τη γιορτή Αδώνια. Στον διήμερο εορτασμό και κυρίως τη δεύτερη μέρα οι γυναίκες έψαλαν ύμνους και ανέθεται αγγεία με σπόρους που βλαστάνουν γρήγορα με συχνό πότισμα. Σκοπός της γιορτής ήταν η εξασφάλιση ευφορίας για το επόμενο έτος, της οποίας το μεγαλύτερο εμπόδιο αποτελούσε η ανομβρία. Μαγική πράξη για την αποτροπή της ανομβρίας ήταν το ρίψιμο των κήπων του Αδώνιδος σε κρήνες.

Σε μαγική πράξη οφείλεται η ανακάλυψη μιας πηγής με άφθονο νερό, της Περσεΐας, κάτω από τη ρίζα ενός μανιταριού, ενός μύκητος, που ο Περσέας, γιος του Δία και της πριγκίπισσας Δανάης, ξερίζωσε για να πιει νερό. Ο περιηγητής Παυσανίας αναφέρει και μια δεύτερη εκδοχή κατά την οποία ο Περσέας

ονόμασε την πόλη Μυκήνες, επειδή στην περιοχή έπεσε ο μύκης, δηλαδή η άκρη της λαβής του ξίφους του, πράγμα που ο ήρωας θεώρησε ως σημάδι των θεών για την υπόδειξη της θέσης που θα έπρεπε να ανοικοδομήσει μια νέα πόλη.

Εκτός από τις πηγές τα ποτάμια επίσης ήταν ιερά, το καθένα είχε ιδιαίτερη θεική υπόσταση και οι θνητοί ζητούσαν τη βοήθειά τους όχι μόνο για την ευφορία της γης αλλά και την ευγονία των ανθρώπων. Η αφιέρωση των μαλλιών των εφήβων σε ποταμούς που ζήτησαν τη βοήθειά τους αναφέρεται συχνά στην αρχαία γραμματεία. Η τοπογραφία της Αργολίδας ορίζεται καθοριστικά από τους ποταμούς Ερασίνο, Χάραδρο και Ίναχο.

Στην αρχαιότητα ήταν αδιανόητη η διάβαση ποταμού χωρίς θυσία και ο Ερασίνοσ αποτελεί μια από τις περιπτώσεις που αναφέρεται στον Ηρόδοτο. Ο Χάραδρος έχει δημιουργήσει αρκετά προβλήματα στην πόλη του Άργους με πλημμύρες που κάλυψαν οικιστικά κατάλοιπα κυρίως όμως τάφους.

Σημαντικότερος από τους ποταμούς αυτούς θεωρείται ο Ίναχος καθώς συνδέεται με την γενεαλογία των αργείων.

Ο Απολλόδωρος (1ος – 2ος αι. μ.Χ.) κατέγραψε σε μια μυθολογική επισκόπηση τη γενεαλογία των θεών και των ηρώων. Αρχίζει με τον Ουρανό και τη Γαία και μετά τη γενιά του Δευκαλίωνα, ο οποίος μαζί με τη γυναίκα του Πύρρα σώθηκαν από τη θεική μήνη που με κατακλυσμό έπνιξε όλους τους ανθρώπους της εποχής του χαλκού, συνεχίζει με τη γενιά του Ίναχου.

Ο Τιτάνας Ωκεανός, πατέρας των γλυκών υδάτων, και η Τηθύς γέννησαν ένα γιο τον ποταμό Ίναχο. Ο Ίναχος γέννησε με τη Μελία, θυγατέρα του Ωκεανού, τον Φορωνέα και τον Αιγιαλέα. Ο Φορωνέας έγινε βασιλιάς σ' ολόκληρη τη χώρα που αργότερα ονομάστηκε Πελοπόννησος. Οι Αργείοι έλεγαν πως ο Ίναχος έζησε πριν από το ανθρώπινο γένος και πως ο γιος του Φορωνέας ήταν ο πρώτος άνθρωπος. Λένε πως συγκέντρωσε τους ανθρώπους μετά τον κατακλυσμό του Δευκαλίωνα και τους είχε εγκαταστήσει στην κοιλάδα του Ίναχου, στον οποίο είχαν δώσει το όνομά του σε ανάμνηση του ευεργετήματος αυτού. Η ευθύνη της προστασίας μιας πόλης αποτελούσε τιμή για τους θεούς. Αρκετοί μύθοι αναφέρονται σε διαγωνισμό των θεών για την κατάληψη της ζηλευτής θέσης του πολιούχου στα σημαντικά ελληνικά πολιίσματα. Όταν η Ήρα και ο Ποσειδώνας διαφιλονίκησαν για την εξουσία στην αργεία γη διάλεξαν τον Ίναχο ως κριτή της διαμάχης μαζί με τα άλλα δύο ποτάμια της περιοχής, τον Κηφισό και τον Αστερίωνα. Ο Ίναχος αποφάσισε υπέρ της θεάς. Ο Ποσειδώνας εξοργισμένος τον καταράστηκε, ο Ίναχος έχασε τη θεική του δύναμη και η κοίτη του ξεράθηκε. Η οργή του θεού συνεχίστηκε και το μεγαλύτερο μέρος της Αργολίδας πλημμύρισε. Χρειάστηκε η παρέμβαση της Ήρας για να αποσύρει ο Ποσειδώνας το θαλασσινό νερό. Μετά από αυτό οι Αργείοι ίδρυσαν το ιερό του Προκλύστιου Ποσειδώνα.

Μέσα από τους μύθους αυτούς οι αρχαίοι θεωρούν τον Ποσειδώνα υπεύθυνο για τη διαμόρφωση της γήινης επιφάνειας με κοιλάδες, βουνά, ισθμούς – για σεισμούς και καταποντισμούς – για τον κόσμο της θάλασσας – για ποτάμια, λίμνες, πηγές και πλημμύρες. Μάλιστα κατά τον Αισχύλο όλες οι πηγές θεωρούνται ότι δημιουργούνται από τον Ποσειδώνα. Τα νερά που αναπηδούν ορμητικά από τα έγκατα της γης, όπως και τα ρεύματα των ποταμών και τα κύματα του πελάγους συνδυάζονται σταθερά με τα άλογα και τους ταύρους, ζώα που χαρακτηρίζονται για την ορμητικότητά τους. Μερικοί μύθοι αναφέρουν πως παρουσιάζοταν με μορφή αλόγου και πως αυτός έπλασε το άλογο.

Η γέννηση του αλόγου συνδέεται με το νερό το ίδιο και ο καταποντισμός τους. Ο Πausanίας αναφέρει ότι στο ρεύμα γλυκού νερού που αναβλύζει μέσα στη θάλασσα στη Δίνη έριχναν για τον Ποσειδώνα άλογα στολισμένα με χαλινούς. Η περιοχή όπου βρισκόταν η Δίνη, κοντά στο σημερινό Ανάβαλο, ονομαζόταν στην αρχαιότητα Γενέθλιον. Η ονομασία οφείλεται σε ένα σπάνιο επίθετο του Ποσειδώνα, που έχει ταυτόσημη έννοια με το Γενέσιον που αναφέρει ο Pausanίας πάνω στη διαδρομή από τη Λέρνα για τη Θυρεάτιδα, μια ιδιαίτερα ευαίσθητη περιοχή από στρατηγικής απόψεως για τους αργείους.

Είναι όμως ο ίδιος θεός που μπορεί να κάνει να αναβλύσει ακόμα και γλυκό νερό, όταν για κάποιο λόγο καταλαγιάζει ο θυμός του. Έτσι για την κόρη του Δαναού Αμυμώνη, η οποία ενώθηκε με τον θεό της θάλασσας ερωτικά, ανέβλυσαν στη στιγμή οι πλούσιες πηγές της Λέρνας. Καρπός της ένωσης αυτής ήταν ο Ναύπλιος, οικιστής του Ναυπλίου, με απέραντη σοφία στη ναυσιπλοία. Το όνομα της Νύμφης δόθηκε στην κυριότερη πηγή της Λέρνας στους πρόποδες του Ποντίνου όρους. Από μελετητές ταυτίστηκε με το σημερινό Κεφαλάρι των Μύλων και μαζί με τα νερά της Αλκυονίας κινούσαν τους υδρόμυλους που έδωσαν το όνομά τους στο χωριό.

Μία ακόμα από τις Δαναίδες η Υπερμήστρα έσωσε τον Λυγκέα, γιο του Αίγυπτου, αρνούμενη να υπακούσει την πατρική εντολή να τον θανατώσει την πρώτη νύχτα του γάμου τους. Οι υπόλοιπες

υποχρεώθηκαν ως τιμωρία για την ομαδική δολοφονία των συζύγων τους στην ανέμη προσπάθεια να γεμίζουν στον κάτω κόσμο με νερό ένα τρύπιο πιθάρι. Ο μύθος έχει απασχολήσει διαχρονικά τους μελετητές οι οποίοι τον έχουν αναλύσει και από την πλευρά της ψυχολογίας.

Η λευκόχερη Ήρα, νικήτρια στη διαμάχη με τον Ποσειδώνα, σύζυγος του ύψιστου θεού Δία και βασίλισσα του Ολύμπου, αναφέρει στην Ιλιάδα τη Σπάρτη, τις Μυκήνες και το Άργος ως τις πιο αγαπημένες της πόλεις. Προστάτρια των ναυτιλομένων και κυρίαρχη των λιβαδιών ήταν η θεότητα που είχε τα πλουσιότερα ιερά από τον 8ο αι. π. Χ, καθώς η σύνδεσή της με τη θάλασσα, τη γονιμότητα της γης και κατ' επέκταση με τη γεωργία συνιστά νέο είδος κοινωνίας.

Ο μύθος λέει ότι ο Ίναχος (ή ο γιος του Φορωνέας) έχτισε πρώτος ναό στην Ήρα την Αργεία. Το άνδρηρο στην πλαγιά του όρους Εύβοια περιτριγυρισμένο από βοσκοτόπια και δύο ρυακία ήταν αφιερωμένο στη δέσποινα της αργολικής πεδιάδας. Το δυτικό ρυακί ταυτίζεται με το ονομαζόμενο Ελευθέριο Ύδωρ ενώ το ανατολικό είναι ο Αστερίων. Στις όχθες του δεύτερου φύτρωνε η ομώνυμη πόα από την οποία έπλεκαν στεφάνια στη θεά, που πιθανότατα αποδίδονται ανάγλυφα στον πόλο (κυλινδρικό διάδημα) αγαλματιδίων και ειδωλίων της θεότητας. Θρησκευτικοί καθαρμοί και απόρρητες τελετές τροφοδοτούνται από τα νερά του πρώτου ρυακιού κατά τη φημισμένη αργειακή γιορτή τα Ηραία.

Η γιορτή συγγενεύει με τη γιορτή των Λερναίων που είχε κι εκείνη μυστικά «λεγόμενα και δρώμενα» με θέμα την ευφορία, τη βλάβση, την αθανασία της ψυχής. Το πολύρρυθτο άλσος των πλατάνων και των άλλων δέντρων έκρυβε μυστικές τελετές για το Διόνυσο. Κατά την εορτή της Επιφάνειάς του οι Αργείοι καλούσαν τον «βουγενή» Διόνυσο με σάλπιγγες να βγει από τη λίμνη της Λέρνας και βύθιζαν ένα αρνί ως θυσία στο αχανές βάθος. Και για τη Δήμητρα Πρόσυμνα τελούνταν ετησίως εορτές από τους αργείους μέσα σε τέμενος ναών και ιερών μεταφέροντας με πυρσούς φλόγα από το ιερό της Πυρωνίας Αρτέμιδος στο όρος Κράθι της γειτονικής Αρκαδίας.

Στην περιοχή της Λέρνας όμως η άφθονη υδροχαρής βλάβση δεν αντικατοπτρίζει το κάλλος της Δαναΐδας νύμφης Αμυμώνης. Κρύβει το έρεβος της άπατης λίμνης που τη φυλάει ένα τέρας, η Λερναία Ύδρα, με εννέα φιδίσια κεφάλια, γέννημα του Τυφώνα και της Έχιδνας, που η δηλητηριασμένη του ανάσα κατάκαιε τα πάντα: φυτά, ζώα, ανθρώπους. Εδώ ο Ηρακλής με τη βοήθεια του ανιψιού του Ιόλαου και τη σοφία της θεάς Αθηνάς εξόντωσε το φοβερό φίδι.

Στον Απολλόδωρο στο σχετικό εδάφιο διαβάζουμε περιγραφή της αποκοπής των κεφαλιών της Λερναίας Ύδρας από τον ήρωα. Αναφέρεται χαρακτηριστικά: «...και τούτον τον τρόπον των αναφυομένων κεφαλών περιγενόμενος, την αθάνατον αποκόψας κατώρυξε και βαρείαν επέθηκε πέτραν, παρά την οδόν την φέρουσαν δια Λέρνης εις Ελαιούντα».

Το θέμα του μύθου, που περιγράφει το δεύτερο και πιο σημαντικό από τους άθλους του Ηρακλή, ήταν ιδιαίτερα προσφιλές στις εικαστικές τέχνες από το τέλος του 8ου – αρχές 7ου αι. π.Χ. Ο κορινθιακός κεραμεικός θεωρείται η αρχή της επεξεργασίας του θέματος στην τέχνη της αγγειογραφίας που επηρέασε στη συνέχεια τους αγγειογράφους άλλων εργαστηρίων. Η ερμηνεία του έχει απασχολήσει μέχρι σήμερα επιστήμονες πολλών ειδικοτήτων και οδήγησε στη διατύπωση διαφόρων θεωριών: καρστικό φαινόμενο, ταύτιση του Ηρακλή με τον θερμό ήλιο που το καλοκαίρι στερεύει τις πηγές και την Ύδρα – έλος.

Για τους αρχαίους τα έλη ήταν ολέθρια γιατί τα συνέδεαν με τις δυνάμεις του υπερφυσικού. Η αισθητή αύξηση της νόσου της ελονοσίας από τον 5ο αι. ως την περίοδο των αυτοκρατορικών χρόνων είχε θεωρηθεί παλαιότερα ως η κύρια αιτία της ερήμωσης της αρχαίας Ελλάδας. Ο αμερικανός ανθρωπολόγος J. L. Angel βασίσθηκε στα ποσοστά εμφάνισης της πορώδους υπερόστωσης για τον εντοπισμό μεγάλων επιδημιών ελονοσίας στον ελληνικό χώρο κατά την αρχαιότητα.

Το λιμάνι της Λέρνας το προστάτευε η λιμενία ή εύπλοια Αφροδίτη, ιερό της οποίας υπάρχει στο Τημένιο του Άργους μαζί με το ιερό του Ποσειδώνα. Ο τελευταίος ως γενάρχης του Ναύπλιου λατρεύεται ως η κυριότερη θεότητα στη Ναυπλία, σε ναό τα κατάλοιπα του οποίου υποτίθεται πως έχουν εντοιχισθεί στο μεσαιωνικό τείχος της Ακροναυπλίας.

Ο δημόσιος και ιδιωτικός βίος των αρχαίων έχει άμεση σχέση με το νερό, γιατί αποτελεί το στοιχείο που κατοικούν τα αρχέγονα μυστήρια. Το Άργος, όπως προαναφέρθηκε, έχει γνωρίσει την οργή του Ποσειδώνα και έχει γίνει πολυδίψιο. Όλες οι Δαναΐδες, που τα ονόματά τους θυμίζουν Νηρηίδες – Ωκεανίδες, είναι Νύμφες των πηγών. Ο συσχετισμός των Δαναΐδων στις γραπτές πηγές με τα φρέατα του Άργους δεν αποκλείεται να συνδέεται με κάποια αρδευτικά έργα που έδωσαν τη δυνατότητα στο Δαναό να γίνει βασιλιάς στο Άργος.

Ο Στράβωνας αναφέρει ότι τέσσερα από τα πηγάδια οι αργείοι τα θεωρούσαν ιερά και τα τιμούσαν ειδικά, πιστεύοντας ότι όταν υπήρχε νερό αυτά δεν είχαν.

Στις ανατολικές υπώρειες του λόφου της Λάρισας και σε μικρή απόσταση από το αρχαίο Θέατρο ο χώρος που οι ανασκαφείς ονόμασαν «Κριτήριο» πήρε τη σωζόμενη μορφή στα ρωμαϊκά χρόνια (123/4 μ. Χ.) όταν ο Αδριανός επισκέφθηκε το Άργος. Τότε διαμορφώνεται ένα Νυμφαίο που αποτελείται από δυο δεξαμενές νερού σκαλισμένες στο βράχο. Εδώ πιθανότατα ήταν στημένο και το άγαλμα που βρέθηκε το 1906 στη δυτική δεξαμενή και εκτίθεται στον αύλειο χώρο του Μουσείου Άργους, όπου ο αυτοκράτορας με τη μορφή του ήρωα Διομήδη άφηνε το νερό να τρέχει ως θεϊκό δώρο από την παλάμη του αριστερού χεριού. Τμήμα επιγραφής που ήρθε στο φως στις ανασκαφές της Γαλλικής Αρχαιολογικής σχολής στην αρχαία Αγορά του Άργους αποτελεί υπόμνηση των υδραυλικών έργων που έγιναν στην πόλη από τον Αδριανό, τα οποία προστέθηκαν στις αντίστοιχες σημαντικές εργασίες των κλασικών και ελληνιστικών χρόνων στην περιοχή της Αγοράς.

Στο Νυμφαίο κατέληγε το νερό που κυλούσε στον βόρειο αγωγό του Αδριάνειου Υδραγωγείου που σώζεται σε μήκος 600 μ. περίπου στις ανατολικές υπώρειες της Λάρισας. Διανύοντας μια πολύ μεγάλη διαδρομή από το Κεφαλόβρυσο, Δούκα, Τζιρίστρα, Στέρνα, Σχοινοχώρι έφερε το νερό στην πόλη. Μάρτυρες της πορείας του σημαντικού αυτού έργου οι πλινθόκτιστες βάσεις που είναι ορατές στην περιοχή «Σταθείκα» βορειοδυτικά του Άργους και στο χωριό Γυμνό στη θέση «Αγ. Θωμάς».

Στην περιοχή της Στέρνας κοντά στο ύψωμα του Αγ. Νικολάου στη θέση που στους ντόπιους είναι γνωστή με το όνομα «Τσόλορη» μέσα στην κοίτη του Ίναχου ήρθε στο φως η κατώτερη επιφάνεια έδρασης πεσού του υδαταγωγού. Στις εργασίες διάνοιξης της νέας Εθνικής Οδού Κορίνθου – Καλαμάτας βρέθηκε μικρό τμήμα υδραγωγείου στην περιοχή Ρουσάλια στη θέση «Ντράσιζα» κτηματικής περιφέρειας Μαλανδρενίου. Η από νότο προς βορρά πορεία του δεν αποκλείεται να υποδεικνύει σύνδεση με το νότιο υδραγωγείο του Άργους που τροφοδοτούνταν από το Κεφαλάρι. Νότια του «Κριτηρίου» κατάλοιπα δεξαμενής έχουν ερμηνευθεί ως ένδειξη της λατρείας της Ίσιδας, που πρέπει να ήταν δημοφιλής στο Άργος από τον 3ο αι. π.Χ. έως τον 3ο αι. μ.Χ. και με την οποία πιθανότατα συνδέεται η χρήση υπόγειου πλινθόκτιστου οικοδομήματος που ήρθε στο φως στη διάρκεια σωστικής ανασκαφικής έρευνας.

Ο καλλωπισμός του σώματος αποτελούσε κύριο μέλημα της αρχαίας κοινωνίας. Η καθημερινή φροντίδα του σώματος σε λουτρά, θέρμες και βαλανεία, σηματοδοτούσε την ευκαιρία για κοινωνική συναναστροφή, αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, χαλάρωση και ξεκούραση. Στο Άργος στη διάρκεια σωστικών ανασκαφικών ερευνών ήρθαν στο φως κατάλοιπα που ταυτίζονται με λουτρά των ρωμαϊκών χρόνων.

Εκτός από τον καλλωπισμό και η ίαση του σώματος όφειλε πολλά στη χρήση του νερού σε ιαματικά κέντρα όπου κατέφευγαν οι ασθενείς και ονομάζονταν Ασκληπεία από το όνομα του θεραπευτή θεού, του Ασκληπιού. Γιος του Απόλλωνα, είχε διδαχθεί την ιατρική από τον σοφό Κένταυρο Χείρωνα και την ασκούσε σε φυσικό περιβάλλον με άλση, πηγές με τρεχούμενα ιαματικά νερά, που η ακτινοβολία του ιερού χώρου και οι διαιτητικές θεραπείες συντελούσαν στη θεραπεία του σώματος και της ψυχής. Στο Άργος στις Θέρμες στην περιοχή του Θεάτρου μεγάλο κτίσμα τροφοδοτούμενο από ένα υδραγωγείο μετατράπηκε σε Σαραπίο. Επί Αδριανού δημιουργείται μια εγκατάσταση λουτροθεραπείας (Car balnéaire) και επικρατεί η ιαματική πλευρά του νερού αναμφίβολα κάτω από την προστασία του Ασκληπιού. Ο χώρος χρησιμοποιείται και στους υστερορωμαϊκούς χρόνους επί Γορδιανού III. Η παρουσία άφθονου νερού στο εσωτερικό του οικοδομήματος καλύπτει τις ανάγκες του ιερατείου (κάθαρση) αλλά και των πιστών (θεραπεία). Σ' αυτά τα λουτρά οι θεραπευτικές ιδιότητες του νερού φαίνεται πως ουσιαστικά βασίζονταν στην αντίθεση ανάμεσα στις θερμοκρασίες των εναλλάξ εμβαπτισμών σε δεξαμενές θερμές και ψυχρές.

Στο ανατολικό τμήμα της Αργολίδας, στην Επίδαυρο το νερό γίνεται φορέας του ιερού χαρακτήρα της θεότητας. Οι πάνδημοι εορτασμοί, οι συναθροίσεις και οι συμβολικές πράξεις στον κύκλο λατρείας ενός θεού-γιατρού απαιτούσαν συνεχή ροή νερού σε πηγάδια, κρήνες και υδραγωγεία. Ήδη από τον 8ο αι. π.χ. στο ιερό του Απόλλωνα Μαλεάτα, πατέρα του Ασκληπιού και αργότερα στον μεγάλο ιερό χώρο του Ασκληπείου υπήρξε πρόβλεψη για εκτέλεση τεχνικών έργων που διασφάλιζαν την ύπαρξη νερού μέχρι την ύστερη αρχαιότητα (5ος αι. μ. Χ.). Στη διάρκεια του 4ου αι. π.χ., η υλοποίηση του μεγάλου οικοδομικού προγράμματος συνδέθηκε με ένα άψογο τεχνικό σύστημα παροχής, διανομής αλλά και αποχέτευσης του νερού στο σπουδαιότερο ιερό της αρχαιότητας. Σε επιγραφές αναφέρονται κατασκευαστικά στοιχεία, υλικά και δαπάνες που αφορούν στα υδραυλικά έργα του ιερού με τα οποία

το νερό μεταφέρεται και αποθηκεύεται σε τεράστιες δεξαμενές τροφοδοτώντας τις κρήνες και τα λουτρά.

Στην ΝΑ Αργολίδα, στην Ερμιόνη, κυριαρχεί η λατρεία του Ποσειδώνα, της Αθηνάς, της Δήμητρας – θεά της σποράς και του Κάτω Κόσμου, της Αφροδίτης και της Ίσιδας. Οι επικλήσεις της Αφροδίτης ως ποντία, λιμενία και εύπλοια δείχνουν την άμεση σχέση της περιοχής με το νερό. Η Ίσιδα, όπως και η Αφροδίτη, τιμώνταν στα λιμάνια ως θεότητες προστάτριες της ναυσιπλοΐας. Στην εποχή του περιηγητή Παυσανία ονομαστές είναι οι κρήνες που τροφοδοτούν τα ιερά και την πόλη της Ερμιόνης που δεν στερεύουν ποτέ.

Οι μύθοι στους οποίους αναφερθήκαμε επιγραμματικά φανερώνουν διάρθρωση, ιεραρχία ίσως και κάποια αντινομία. Μιλούν για πράξεις με επικοινωνιακό χαρακτήρα γύρω από μια θεότητα ή ένα ήρωα που ενσαρκώνει την υπερφυσική δύναμη. Τα κοινά στοιχεία μεταξύ των περιοχών δεν οφείλονται μόνο σε πολιτιστικές επιδράσεις αλλά σε κοινές εμπειρίες και μνήμες που κυλούν μαζί με το νερό από τη μια άκρη της Αργολίδας στην άλλη σε περιοχές που αναφερθήκαμε αλλά και σε όλες τις άλλες που τα όρια της παρουσίας αυτής δεν επιτρέπουν.

Μνήμες που γύρω στο 700 π.Χ. σε κάποια πλαγιά του όρους Ελικών, ο ποιητής Ησίοδος, πλάθει στην αρχαιότερη ερμηνεία σχετικά με τη δημιουργία του κόσμου και τη γέννηση των θεών χωρίς να εξαλείφει τις αμέτρητες τοπικές παραλλαγές. Η προσέγγιση ενός μυθικού κόσμου διατρέχει πάντα τον κίνδυνο να φανεί κάπως άστατη, καθώς οι ολύμπιοι θεοί, οι ήρωες και οι ημίθεοι δεν αναγνωρίζονται με μια μοναδική υπόσταση ή σε μια γεωγραφική περιοχή. Και το νερό είναι το στοιχείο που κατοικούν τα αρχέγονα μυστήρια που συνδέονται με τη θεϊκή παρουσία αλλά και με τις ανθρώπινες καταβολές. Στην Αργολίδα, όπως και σε άλλες περιοχές, η σχέση του ανθρώπου με το νερό είναι ζωτική, μυστηριακή, εξαγνιστική και έχει αφήσει τις μαρτυρίες της σε διάφορες κατηγορίες έργων της αρχαιότητας. Μύθοι αναζωπυρώνονται από εκτεταμένες περιόδους ξηρασίας και ο Ίναχος με τη γενιά του και τους δυναστικούς κρίκους της αργειακής γενεαλογίας έρχεται σε αντίθεση με τους μύθους για την αφθονία του νερού στη Λέρνη, τον Δαναό και τις Δαναΐδες.

Η συνύπαρξη του μυθολογικού με το ερωτικό στοιχείο που αποδίδεται σε ανάγλυφο με τη μορφή της Λήδας και του Δία μεταμορφωμένου σε κύκνο υπενθυμίζει ότι η αρχαία ελληνική τέχνη δείχνει με καλλιτεχνικό τρόπο πόσο συνυφασμένη ήταν η ζωή με τους μύθους για το νερό ακόμα και με την έμμεση επισήμανσή του.

Στην αρχιτεκτονική αναφέρουμε ενδεικτικά τις πήλινες λεοντοκεφαλές – υδροόες που παραπέμπουν στη δύναμη του υγρού στοιχείου ή στα ακροκέραμα με το φυτικό πλαστικό διάκοσμο. Στην αγγειογραφία φαίνεται μια προτίμηση στις σκηνές που «συνομιλούν» με τον θεατή για τη ζωή. Εμφανίζεται πολύ συχνά ο δαμαστής αλόγων που ελέγχει είτε ένα είτε δύο άλογα, θέμα ιδιαίτερα προσφιλές στο αργεϊκό εργαστήριο καθώς συνδέεται με το ιππόβοτο Άργος. Έμβια όντα (δελφίνι), ψάρια, υδρόβια πουλιά στα αγγεία των γεωμετρικών χρόνων έχουν θεωρηθεί ως παραπληρωματικά θέματα στην εικονογραφία που ερμηνεύεται ως απεικόνιση της σχέσης της αργείας γης με το νερό.

Στην ημερίδα [Νοέμβριος 2009] αυτή με κυρίαρχο θέμα το πρόβλημα του νερού από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα επισημαίνουμε ο καθένας με το δικό του τρόπο ότι το νερό είναι η πηγή και η ουσία της ζωής, χωρίς την οποία η φύση και ο άνθρωπος ασφυκτιούν και κινδυνεύουν.

Η ευλογία του νερού όμως δεν είναι δίκαια μοιρασμένη. Αν και απολύτως απαραίτητο για τη ζωή και την υγεία, περισσότεροι από τους μισούς κατοίκους του Τρίτου Κόσμου δεν έχουν πόσιμο νερό και τα τρία τέταρτα απ' αυτούς δεν έχουν ούτε εγκαταστάσεις υγιεινής, ενώ περίπου 80% των ασθενειών που προσβάλλουν τον άνθρωπο οφείλονται στην έλλειψη καθαρού πόσιμου νερού.

Η Ουνέσκο ασχολείται με το πρόβλημα του νερού από το 1950, όταν εγκαινίασε ένα πρόγραμμα ερευνών στις άνυδρες περιοχές της υδρογείου. Σήμερα το Διεθνές Υδρολογικό Πρόγραμμα (ΔΥΠ) έχει ως στόχο να αναπτύξει την επιστημονική βάση για την ορθολογική χρήση των πηγών του νερού και να αναζητήσει λύσεις των ιδιαίτερων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν χώρες με διαφορετικές γεωγραφικές συνθήκες και επίπεδα τεχνολογικής και οικονομικής ανάπτυξης. Η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών κήρυξε το Νοέμβριο του 1980 τη Διεθνή Δεκαετία Πόσιμου Νερού και Εγκαταστάσεων Υγιεινής (1981-1990), με στόχο «Πόσιμο νερό και εγκαταστάσεις υγιεινής για όλους ως το 1990» .

Από το 1991 με πρωτοβουλία του Συμβουλίου της Ευρώπης ξεκίνησε ο θεσμός των εκδηλώσεων για τον εορτασμό των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς, στον οποίο η Ελλάδα συμμετέχει από το 1994. Δεν είναι καθόλου τυχαίο το γεγονός ότι βασικές εκδηλώσεις που διοργανώθηκαν από το Υπουργείο Πολιτισμού στο διάστημα από το 1997 – 1999 σχετίζονται άμεσα με το νερό, όπως η μικρή

αλλά περιεκτική έκθεση στον προθάλαμο του Αρχαιολογικού Μουσείου Άργους με τίτλο «Πολυδίψιον Άργος – Το πρόβλημα του νερού στην Αργολίδα». Συστήματα υδρομάστευσης και κατασκευές με έμφαση στις γεωτεχνικές μηχανικές μεθόδους της αρχαιότητας συνιστούν βασικές υποδομές στην πολιτιστική – ιστορική διαδρομή κάθε περιοχής. Οι Μυκήνες, όπως και η Τίρυνθα, αποτελούν τα πιο εντυπωσιακά παραδείγματα της ορθής διαχείρισης των υδάτινων πόρων στην αρχαιότητα. Είναι καθήκον μας να φροντίσουμε αυτή την πολύτιμη κληρονομιά και στους εποικοδομητικούς μύθους της αρχαιότητας για το νερό στην Αργολίδα να μη προσθέσουμε τη δική μας αρνητική πραγματικότητα.